

Люцина ХВОРОСТ (народилася 1982 року в Харкові) – співачка-шансон'є, поетка, журналістка, перекладачка з польської мови.

Випускниця Харківського національного університету ім. Василя Каразіна (філологічний факультет).

Авторка трьох збірок віршів: «Галюци-Нації» (2009), «Паперовий кораблик» (2010) і «Скликаю птаство» (2015), – та книжки інтерв'ю «А скажіть, будь ласка» (2017).

Від 2007 року співпрацює з літературно-публіцистичним часописом «Березіль».

Членкиня Харківського українського клубу «Апостроф».

Авторка близько 50 пісень у стилі міського романсу, шансону і традиційної естради. Лавреатка I Міжнародного фестивалю українського романсу імені Квітки Цісик (Львів, 2011) та Всеукраїнського фестивалю українського романсу «Осіннє рандеву» (Миргород, 2013).

Люцина ХВОРОСТ: «ГІРКОТА ПОРАЗОК І БІЛЬ УТРАТ – НЕ ВІЧНІ»

– Стереотипно Вас можна би було сприймати як людину зі Сходу України, з іншим менталітетом, іншою системою координат, більш зрозумілою, скажімо, у Західній Україні. Хто чи що впливало на Вас у процесі самоутвердження внутрішнього «я», ідентичності українки, яка у російськомовному середовищі, серед засилля російської культури проросла у неординарну виконавицю, літературну діячку і мисткиню?

– Мені випало дорослішати в останню декаду ХХ сторіччя: то була доба великого патріотичного сплеску, яким супроводжувалося здобуття української Незалежності. Коли я була у тому віці, в якому зазвичай формується особистість, наші ЗМІ ще не підпали під тенденцію тотальної комерціалізації та зросійщення. Навколо було досить багато інформації про трагічні сторінки української історії ХХ сторіччя, відроджувалася пам'ять про забуті літературні, мистецькі імена та явища. Школяркою я слухала радіо «Промінь», читала газету «Час-Тіме», яку видавав Народний Рух України. Одним з моїх тогочасних кумирів був В'ячеслав Чорновіл. У мене викристалізувалося переконання: українці мають не адаптуватися до чужої культури, хоч яка вона потужна і впливова, – а розвивати свою. Своє завжди краще, ніж чуже.

– У одному з інтерв'ю Ви зазначили, що найбільша проблема українців – це неповага до себе. Що, на Вашу думку, сприяє розвитку таких настроїв у суспільстві? Чи зворотній цей процес? І які механізми повернення поваги до себе, до своєї держави Ви можете запропонувати?

– Не пригадую, коли саме я це сказала, але цей діагноз і досі видається мені дуже влучним. Передумов багато. Звісно, сусіди з їхніми експансіоністськими амбіціями протягом століть робили все, щоб українці повірили у власну мен-

шовартість. Діяли і терором, і підкупом: класика – батіг і пряник. Але й українцям у їхній масі – будьмо відверті – в багатьох ситуаціях бракувало гідності. Масштабна економічна еміграція – один із сумних прикладів. А той факт, що багато українців після всього не цурається роботи в Росії? А поїздки деяких наших співвітчизників до анексованого Криму?! Інший приклад – нераціональне голосування на виборах.

Чи зворотний цей процес? Хочеться вірити, що так, – але потрібні сконсолідовані зусилля згори і знизу. Мені здавалося, що каденція попереднього Президента була для цього добрим часом. Порошенко не був ідеальним, але до аж такого розчарування, яке продемонстрували виборці на останніх виборах, підстав не давав. Мені гадається, тут відіграла свою фатальну роль інфантильність населення, завищені очікування від влади й занижені вимоги до себе.

Не знаю, як така невдячність і безвідповідальність може поєднуватися з безпрецедентною звитягою, щоденним подвигом (не хочу зловживати патосними інтонаціями, але й не можу сказати інакше) вояків-добровольців і волонтерів, які не складають рук починаючи з 2014 року. Як це може сполучатися в одному народі, в одному національному характері?.. Далєбі, в людині є й безодні нищості, й вершини величі. Либонь, і в нації також.

– У Харкові, який за словами Максима Стріхи є «стійким маленьким фортом у ворога в тилу», діє «Апостроф» – читацько-поетично-пісенний український клуб, де Ви часто виступаєте із Миколою Воловиком. Чи відчуваєте, що цей клуб може стати тим криголамом моноліту, що зцементувала собі російська культура і мова у цій частині України?

– Клуб «Апостроф» 2006 року заснувала харківська поетка і малярка-акварелістка Лариса Вировець, яка стала

моєю близькою подругою. Вона виховувалася в російсько-комуністичній родині й свого часу зробила собі в Харкові ім'я як російськомовна авторка. Але 2004 року прийшла Помаранчева революція, й Лариса – як і багато інших у той період – пережила певний злам у свідомості, момент рефлексії над своєю ідентичністю. Вона замислилася: чому вона, українка, говорить і пише російською? Хіба це не абсурд?.. Їй схотілося змінити цю ситуацію, однак її тодішнє оточення не сприйняло її ініціативи, залишилося інертним. Тож вона створила Клуб «Апостроф» – для таких, як вона сама. Для людей, які хочуть перейти на українську, але не мають із ким нею говорити.

В «Апострофі» відбуваються літературно-мистецькі зустрічі, поетичні вечори, виголошуються науково-популярні доповіді, лунають пісні, навіть створюються пари... «Апостроф» – це, безперечно, віха: і в моєму особистому житті, і, хочеться вірити, в житті Харкова. Нині апостроф'яни зустрічаються у соціальному клубі «The Cat in the High Castle», який належить підприємцеві й волонтеру, громадському діячеві Юрієві Уманському.

«Криголам» – надто патетично сказано, але, можливо, когось своїм прикладом ми таки надихаємо. Після Революції гідності 2013 року – ще однієї епохальної події, яка ознаменувалася черговою хвилею стихійної українізації людей, повернення українців до свого коріння, – у Харкові з'явилося чимало подібних проєктів. Створюються дитячі україномовні клуби – для родин, які хотіли б виховувати своїх дітей в українському мовно-культурному просторі. Створюються інші культурно-мистецькі осередки. Але «Апостроф» був однією з перших ластівок. Раніше були хіба що «Просвіта», «Спадщина» і «Спілка української молоді». Втім, наш «Апостроф» унікальний ще й тим, що ми ніколи не мали жодної підтримки ні від влади, ні від грантодавців, ні від спонсорів-діаспорян: усе робилося зусиллями й коштом самих клубівців. Типова неформальна, низова ініціатива, жодного офіціозу.

– Ви закінчили філологічний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Українська філологія – це історія про заглиблення у Слово, у його звучання і значення. Це глибинне осмислення того, що ти читаєш і пишеш. Цікавим є і той факт, що Ви вивчали не лише українську філологію, а й самостійно опанували польську мову. Що, на Вашу думку, для людини, яка працює зі Словом, є мова? Яке вона

Виступ перед солдатами. 2015 р.

має значення у державницькому, психофізичному та лінгвістичному значенні?

– Мова – це насамперед знаряддя, яким ти опановуєш дійсність, усвідомлюючи її і вкладаючи в систему понять. Без мови немає мислення. Якщо ж говорити про іноземні мови, то їх опанування робить твоє мислення багатшим, більш різноплановим і гнучким.

Для письменника мова – це матеріал, у якому він творить, жива тканина, плоть його тексту.

Урешті-решт (і це моє тверде переконання), спільна мова та історична пам'ять – ось ті два ключові чинники, які відрізняють націю від аморфної людської маси, що насяляє певну територію. Мені неблизькі твердження, що, мовляв, «немає різниці, якою мовою ми говоримо, – аби економіка розвивалася». Економіка – це завжди засіб і ніколи не мета. Не легковажмо: це дуже важливий засіб, життєво важливий, *sine qua non*, – але все ж таки не мета. (Додам, що й демократія, як на мене, – також лише засіб, лише один зі способів державного ладу. Якщо він виявляється ефективним і веде державу до зростання – добре. Якщо ж ні, якщо відцентрові тенденції виявляються сильнішими, ніж доцентрові, і настає хаос – можливо, варто замислитися над пошуком інших форм державної організації? Це спірне питання, і я залишаю його відкритим.)

– На Вашу думку, квоти на телебаченні і радіо змінюють уподобання українців щодо української музики, кіно, театру? Які зміни Ви бачите, скажімо, у Харкові?

– Змінюють, хоча не так швидко і кардинально, як хотілося б оптимістам. Але – змінюють. У харківських кав'ярнях, перукарнях, таксіваках грає комерційне радіо з піснями українською мовою; так, ці пісні різної якості, але ж і серед російськомовної одноденної поп-музики справжніх шедеврів не більше, – то краще слухати своє.

Люди звикають до того, що звучить у їхніх вухах. Спершу звикають, сприймають як норму, а тоді починають і любити. Це природно, так ми влаштовані: ми адаптуємося до тієї реальності, яка нас оточує.

– Чи не було спокуси вийти на російський ринок, почати писати російською мовою?

Та ні. Навіть якщо залишити за дужками моральні чи патріотичні мотиви й подивитися із суто прагматичного погляду – там багато більша конкуренція, набагато менше шансів зробити собі ім'я. Що я там забула?

– Чи може українське масове мистецтво бути конкурентоспроможним? Чи в силі воно знищити засилля російської масової культури?

– А чому ні? Торік із кожної праски чути було гурт «KaZka» з піснею «Плакала». Цьогоріч – усюди грає «Тільки жінка», україномовний кавер Віктора Павліка на енергійну «She's a lady» Тома Джонса. І це добре!

До запровадження квот у Києві знімали шалену кількість російськомовних серіалів. Мені це завжди видавалося марнуванням зусиль і бюджету (хоча бюджет, імовірно, був комерційний і йшов частково з Росії). Тепер серіали роблять українською. В останні п'ять років вийшло справді багато касових українських фільмів, зокрема й на історичну тематику. Хіба не варто з цього порадіти? Останній такий сплеск українського кінематографу – на моїй пам'яті – припав на початок 1990-х років, але тоді було набагато гірше і з грішми, і з технічними можливостями.

– Яким бачите розвиток української музики за 10-15 років? Як гадаєте, Україна може стати тим майданчиком, який буде задавати тон європейським і світовим трендам? Погодьтеся, що Україна нині звучить по-іншому, ніж скажімо, 5 років тому. З'являються нові ви-

конавці, гурти, тренди, які стають популярними у світових чартах.

– Тут мені трохи важко судити, бо та музика, яку роблю я, не перебуває в мейнстрімі: я свідомо обрала для себе стилістику ретро і стежу переважно за тими виконавцями, які теж працюють у цьому річищі. Це відсуває мене на маргінес, на певне узбіччя, але дає мені велику незалежність: я можу собі дозволити розкіш не гнатися за модою, а слухати тільки свого внутрішнього маленького композитора.

Нині музикантів буквально безліч, і серед них багато людей талановитих, із власним мистецьким обличчям. Але ж – принагідно зазначу, – і двадцять років тому в Україні, як на мене, були виконавці, які могли стати зірками континентального масштабу. Їхня творчість і за якістю, і за стилістикою цілком відповідала вимогам якісної європейської музики. Кажу зокрема про Жанну Боднарук, прекрасну джазову співачку з ґрунтовною музичною освітою і бездоганною культурою виконання. Про видатного – без перебільшення – композитора і співака Тараса Петриненка: до речі, в його гармоніях і музичних ходах чимало новаторського, а вокально це один з найкращих тенорів, яких я будь-коли чула. Стильну музику з якісним вокалом робили Інеса Братушик і Орест Хома: для них писав львівський композитор Ігор Перчук, і деякі з аранжувань, створених у 1996 році, й нині звучать актуально.

Жаль, що свого часу їх не почула Європа. Імовірно, це було пов'язано з тим, що Україна політично перебувала на маргінесі, тож і культура маргінальної країни мало цікавила тузів європейського шоу-бізнесу, зорієнтованого на Америку і на англомовний світ.

– Що, на Вашу думку, буде з такою музикою, яку виконували Ви?

– Вона матиме свого слухача, але залишатиметься в камерному форматі. Можливо, звучатиме в театрах, на тематичних вечірках, у профільних арт-кафе.

– Ви маєте дуже чітку позицію щодо європейської стратегії розвитку і майбутнього України, а яке Ваше ставлення до того, що влітку почали повертати назви вулиць у Харкові радянським «героям»? Чи бачите і розумієте механізм, за яким потрібно працювати з тими людьми, які не розуміють політичного, культурного і ментального значення перейменування цих вулиць?

– Ось тут єдиний механізм – це політична воля згори. Не треба більше нікого переконувати і ні перед ким заповідати. Пояснено вже більш ніж достатньо: були відкриті дискусії, лунали фахові історичні коментарі. Хто хотів почути, давно почув. І тепер усі аргументи «проти» – маніпуляції, спроби підвести теоретичну базу під подальшу колонізацію України.

Домогтися чогось зусиллями знизу, якщо влада свідомо саботує зміни, – важко. Я сама мешкаю на вулиці Халтуріна, який формально не підпав під Закон про декомунізацію, оскільки більшовиком не був, а був російським народовольцем. У 2016 році ми з чоловіком за підтримки харківської обласної Спільки письменників та «Просвіти» зініціювали звернення до міськради з проханням перейменувати вулицю Халтуріна на вулицю Володимира Свідзінського, поета, який працював у Харкові й неподалік від Харкова трагічно загинув. Ми думали так: якщо влада погодиться на перейменування – це стане нашою перемогою, а якщо нам відмовлять – принаймні буде привід зчинити розголос у ЗМІ. Але харківські владці вчинили хитро: Халтуріна залишили на місці, а ім'я Свідзінського надали крихітній вуличці на найдальшій околиці міста. Мовляв, задовольнили прохання громадськості, вшанували поета!..

На початку цього року з'явилася інформація про те, що

«Повстанське танго». 2013 р. Скриншот з відео Василя Пономарьова

харківська Топонімічна комісія вирішила перейменувати вулицю Халтуріна на вулицю Академіків Ахієзерів: це були два брати-науковці, математик і фізик, які мешкали й працювали в Харкові. Здається, задум залишився на папері, бо пошта й досі, на жаль, шле мені листи на вулицю Халтуріна.

– Українське військо завжди йшло у бій з пісню. На Вашу думку, якою сьогодні може бути музика, що вестиме у бій, заряджатиме і додаватиме сил?

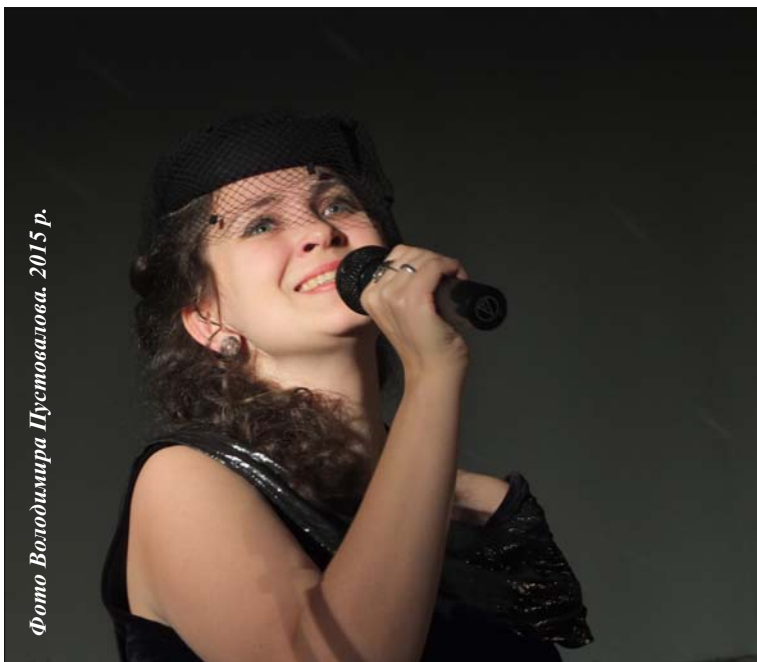
– З одного боку, важливими є зусилля з відродження старих, освячених традицією бойових пісень: часів козацтва, УНР та Гетьманату Скоропадського, пісень січових стрільців та упівців. На початку вересня мені поталанило побувати на концерті «Хорей Козацької» в Харкові; концерт називався «Пісні Української революції» і складався з творів, що їх співали українські вояки на зламі 1910-1920-х років, у ту неспокійну епоху, сповнену трагічної величі. Тарас Компаніченко з товаришами зробив величезну роботу, відшукавши ті пісні й ожививши їх у їхньому автентичному звучанні.

З іншого – є й дещо новіше, що містить у собі силу, енергію. Мені подобається те, що робить у цьому напрямку бард Василь Лютий. Я достеменно знаю, що «Меч Арея» – пісня Василя Лютого в обробці та виконанні «Тіні Сонця» – має велику популярність на фронті. Свою версію зробив і гурт «Гайдамаки», але в «Тіні Сонця», про мене, вийшло урочистіше. Такі пісні дарують відчуття причетності до чогось епохального, славетного.

– З Ваших вуст по-новому зазвучало «Повстанське танго». Що для Вас особисто УПА і повстанський рух?

– Виконати «Повстанське танго» свого часу мені запропонувала пані Леся Шухевич, дружина Юрія Шухевича, Романового сина, – і це стало пострілом у «десятку». На той момент уже була знана версія Марти Шпак і Ореста Цимбали – теж цілком гарна, як на моє вухо, – але пані Лесі хотілося менш оркестрового, більш камерного звучання. Адаже цю пісню написали дві дівчини-партизанки, зв'язкові командира УПА Романа Шухевича, – Ольга Ільків і Марта Пашківська; звідси – асоціативний ряд: криївка, гірські вітри, гітара і скрипка... Цю пісню я співала в Харкові з вантажівки на святанку Революції Гідності, і це один з найяскравіших спогадів мого життя.

Якщо говорити про УПА – мене найдужче вражає те, що це історія незламності. Упівці – це такі українські спартанці. Про деяких читаєш – і не віриться, що це були живі люди з плоті й крові. Адаже досить швидко стало зрозуміло, що силова перевага не на нашому боці, що воякам-партизанам не подолати потуги двох імперій, одна з яких не-

минуче пожере другу, – а упівці продовжували боротьбу, попри все, без надії, готові померти, але не скоритися. Це важко досягнути розумом. Либонь, вони просто не могли інакше.

– *Львів – це місто вуличної музики. Місцева влада вже шість разів організувала Свято музики, де мали можливість виступати у різних локаціях молоді музиканти. Як, на Вашу думку, впливає вулична музика на культуру? Чи вагомий цей вплив?*

– Історія нашої культури знає мандрівних кобзарів, які справді являли собою самоцінне мистецьке явище. Однак сьогодні вуличні музиканти, як мені здається, радше самі перебувають під впливом масової культури, ніж справляють якийсь відчутний вплив на неї, бо те, що вони виконують у переходах метрополітену або скверах, – це переважно знані світові шлягери.

– *Як у Харкові ведеться вуличним музикантам? У Львові міська влада вже регулює їхню діяльність на вулицях. А яка ситуація із цим у Вашому місті?*

2014 рік. Після концерту на фронті з композитором і співаком Борисом Севастьяновим та музикантами гурту «Папа Карло»

– Я не дуже обізнана в цій справі. Сама ніколи не мала досвіду вуличних виступів, якщо не враховувати участі в самодіяльних благодійних чи соціальних концертах просто неба. Хоча в юності, бувало, фантазувала про щось подібне: от, якби трапився мені до пари шалений гітарист... (сміється).

– *Творчі люди часто мають щось у собі таке глибоко містичне. У які містичні речі вірите? У одному з інтерв'ю Ви говорили про свої сни і те, як тлумачили їхнє значення для себе. Чи завжди дослухаєтеся до своєї підсвідомості через сни?*

– Ні, я не містик – я радше скептик, Тома Невірний. Щодо снів – так, інколи їх для себе тлумачу. Але тлумачу не як послання з потойбіччя, а як символічну картинку з моєї ж власної підсвідомості, як химерний озов мозаїчних денних вражень.

Іноді сон допомагає ясніше усвідомити те, про що я й так уже здогадуюсь, але чомусь відмахуюсь від цього здогаду. Наприклад, лицемірство вдаваного друга, яке прочитаєш лише з другорядних, малопомітних деталей. Або мою власну заздрість до когось, у якій я сама не дуже хочу собі зізнаватися.

– *Ви дуже глибоко і чуттєво проживаєте емоції у своїх піснях, страждаєте, болите, але де бере те ці емоції на сцені, коли на душі діаметрально інакше переживання, а настрої веселі та піднесені? Що допомагає Вам налаштуватися на правильний емоційний лад? Можливо, це медитація чи самозаглиблення і повернення до тих емоцій, коли Ви створювали пісні?*

– Музика й допомагає. В ту мить, коли лунають перші акорди пісні, я перестаю бути Людиною Хворост – із відповідними паспортними даними та біографією, – і перетворююся на жінку, про яку йдеться в пісні. В цей момент її любов – моя любов, а її біль – мій біль. Я розповідаю її історію як свою, навіть якщо переповідаю її вже енінй раз.

І це стосується не тільки моїх авторських пісень. Приміром, співаючи «Верше...», я розповідаю про дівчину, яка мала легковажність порушити вікове табу – відповісти на пристрась хлопця, не взявши з ним шлюбу, – і тепер зазнає всіх соціальних санкцій, що могли бути з цим пов'язані. «Од своєї мамички не ходити било...» Можливо, це та ж таки Шевченкова Катерина, яку вигнали з дому залякани батьки, уникаючи цькування односельців. Тепер вона блукає горами, не маючи де прихилити голови. Жінки її цураються, колишні подруги потай радіють, що це сталося не з ними. Кожен зустрічний – чи то шандар, чи то опришок, – може її скривдити. У її історії – і зраджена любов, і розпач, і благаання про милосердя, і гідність, людська і жіноча, яка в ній жива – попри всі приниження.

– *Що чи хто для вас є джерелом енергії і натхнення?*

– Пісні приходять самі, якщо дати їм час і простір у своєму житті. Не потрібно жодних особливих ритуалів. Іноді вони приходять навіть невчасно: треба робити терміновий переклад або писати статтю, а ти, як на гріх, до другої години ночі пишеш пісню (сміється).

Чого творчість не любить – це метушні, поспіху, немовчних балачок навколо. Я інколи вдаюся до такої метафори: води душі мають заспокоїтися, відстоятися, щоб у них відбився лик божества. (Даруйте мені цю високомовну гарноту.) Важливо дозволяти собі усамітнення й тишу: це оздоровлює душу і пробуджує її для творчості. Ну, принаймні таким є мій досвід.

– *За своєю натурою Ви оптиміст чи песиміст? Частіше шкодуєте про щось зроблене чи навпаки не реалізуване? Самопоїдання – це про Вас?*

– Мудріше бути песимістом: він краще підготований до життєвих потрясінь і розчарувань, які є неминучими.

Щоправда, й оптиміст має свою перевагу: він завжди сповнений надій, енергійний і готовий до дії, а отже, має більші шанси перемогти.

Я справді незрівнянна шкодою за втратами, хоча усвідомлюю, що звичка це безглузда. Треба собі сказати: сталося вже так, як сталося, і будь-яка ситуація спричинена явно не тільки нашими діями. Так склалися обставини, так випали карти долі.

...Шкодою, що в буденній крутанині й нескінченній гонитві за хлібом щоденним не встигла відповісти на листа одному літньому літераторові, а згодом він помер. Шкодою, що не передзвонила своєчасно іншому, хоча шанувала його, – він також невдовзі відійшов. Але й усвідомлюю, що ні лист мій, ні дзвінок не порятували б їх від смерті. Гірка це тема.

Як писав мій улюблений поет Володимир Базилевський, полемізуючи з Тичиною:

За всіх скажу, за всіх переболію, –
та не врятую, не допоможу.

– **Кого вважаєте своїми духовними наставниками і вчителями серед авторів, митців і композиторів? Чи були серед них ті, з ким мріяли познайомитися і розчарувалися при особистому спілкуванні або навпаки – відкривали заново?**

– Я щойно згадала Володимира Базилевського, поета і мислителя, – як виявилось, саме вчасно. Колись на мене дуже глибоке враження справили його «Імпресії та медитації» – філософський щоденник, що друкувався в часописі «Березіль», – його літературно-критичні есеї та лірика. Коли мені було 26, я написала йому коротеньке послання, в якому освідчувалася в захопленні, й відіслала, не сподіваючись на відповідь. Але поет відповів, і наше листування, сповнене парадоксальних роздумів, літературних та життєвих вражень, тривало декілька років. Воно мене надзвичайно збагатило, це одна зі знакових віх мого життя, і я цього не забуду, скільки мого віку.

Мало того: саме Володимир Базилевський свого часу познайомив мене з київською поеткою і перекладачкою Оленою О'Лір, яка стала однією з найближчих моїх подруг.

– **Література і музика – це своєрідна психотерапія. Чи знаєте випадки, коли Ваші музичні композиції стали для когось рятівними?**

– Це справді психотерапія, причому для автора – чи не в більшій мірі, ніж для реципієнтів. Іноді пісня або текст – найкращий спосіб викричати біль.

Стосовно «рятівними» – це, авжеж, велике перебільшення, але... Є в мене пісня «Перепливи» – про те, як пережити зраду. Й одна зі слухачок написала мені відгук на *Youtube*: «Ця пісня Ваша – підтримка, путівник для тих, хто потрапив у таку життєву ситуацію... Ця підтримка більш ніж важлива на той момент життя! Знаю з власного досвіду. Храни Вас Господь. Ви стільки добра несете своєю творчістю!»

Такі відгуки, їй-право, надають сенсу.

– **Як комунікуєте зі своєю аудиторією, як у Вас відбувається зворотній зв'язок зі слухачем?**

– Нині багато можливостей дає Інтернет. У цьому – і свої плюси, і мінуси. Беззаперечна перевага в тому, що на сьогоднішній музикант не потребує великих фінансових впливань, щоб вийти на публіку і продемонструвати свою музику: створив канал *Youtube*, залив аматорське відео – і пісня «йде в люди». Ти не залежиш ні від акул шоу-бізнесу, як було у ХХ столітті в країнах Заходу, ні від управління культури і партійної цензури, як було в СРСР.

Слухач став доступнішим, ніж будь-коли, – але й конкуренція за нього стала значно вищою, бо митців дуже побільшало. А загальний рівень, що й логічно, впав. В океані щонайрізноманітнішої музики, якою буквально затоплений Інтернет, не так і легко відшукати справжні перлини. Втім, музику добру ще можна знайти, а от уваги до пісенного тексту – в порівнянні з минулими епохами, – як на мене, неприпустимо поменшало. Неякісні тексти, невправно заримовані, часто безглузді – мене особисто це, зізнаюсь, сильно дратує.

– **Ви б могли намалювати словесний портрет свого слухача?**

– Знаєте, їх декілька, тих типажів. Основний – це жінка понад сорок, освічена, частіше містянка. Вона чимало пережила в житті – і світлого, і драматичного. Знала і щоденну боротьбу за існування, і крах дівочих ілюзій, і самотність, і несподівані закоханості – може, й без майбутнього, але запаморочливо п'янки. Вона не хоче старіти, але час не питає, – то принаймні вона робить усе, що в її силах, щоб старіти гідно.

Другий типаж – чоловік із дипломатом, літератор або науковець, немолодий. Мій стиль нагадує йому тих дівчат – чи, можливо, акторок, – які йому подобалися в юності. Моя музика для нього – ліричний сплеск, раптова бентега, хвилине повернення у минуле.

Ще один типаж – вояк у камуфляжі. Вік може бути різний. У моєму голосі, у тембрі та інтонаціях йому вчувається щось трепетне й дороге – те, що він готовий захищати. Я за це глибоко вдячна.

– **Чи не думали Ви вийти за рамки камерності своїх концертів і працювати для широкої аудиторії?**

– Збирати стадіони? Не вважаю, що мені це до снаги – я ж не маститий рокер. Крім того, не думаю, що моя музика органічно слухалася б на стадіоні.

Я волюю камерні інтер'єри, довірчі розмови, люблю іноді стишити голос.

– **Журналістика і книга інтер'ю «А скажіть, будь ласка» – це цікавість до світу, до інших людей, їхнього світобачення чи спроба реалізації у ще одній сфері?**

– Насамперед це саме цікавість. Передумовою стала моя робота в літературно-публіцистичному часописі «Березіль», який донедавна видавався в Харкові. Пан головред Володимир Науменко ще в далекому 2010 році запропонував мені поспілкуватися у форматі інтер'ю зі Святославом Караванським – політв'язнем, публіцистом і мовознавцем-лексикографом (світла йому пам'ять). Цей

Лариса Вировець, Люціна Хворост і Микола Мох. Бабаї (Харківщина), фестиваль «Сад пісень Сквороди», вересень 2019 р.
Фото Валентина Усова

чоловік давно викликав мій подив: мені цікаво було, як же він вистояв, яка віра у найскрутніші хвилини тримала його на плаву. Я б так, мабуть, не змогла... З цього й розпочалася моя журналістська епопея – спроба «увійти в шкуру іншого», подивитись на світ чужими очима. Очіма людини, яка його, світ, бачила за багато десятиліть до мого народження.

Бігли роки, серія інтерв'ю потроху оформлювалась у книжку, і я сформулювала для себе ще одну мету: ближче показати Україні український Харків, його гуманітарну інтелігенцію. Дати відповідь на знаменне «Харків, Харків, де твоє обличчя?» З-поміж шістнадцяти героїв моєї книжки восьмеро – харків'яни або принаймні уродженці Харкова. Тож саме тут доречною є цитата з Максима Стрихи, яку Ви навели на початку нашої розмови, – про «стійкий маленький форт у ворога в тилу».

– *Яке з цих 16 інтерв'ю, що увійшли до збірки, на Вашу думку, може мати прогностичний характер? Яке має суто екзистенційну природу? Був хтось з героїв, з ким хотілося посперечатися, не погодитися?*

– Жодне з інтерв'ю не було просто редакційним завданням. Я сама добирала своїх героїв, і кожен з них мені близький духом – у тому чи іншому аспекті.

Деколи одне й те саме питання, яке мене цікавило, я ставила різним людям – й отримувала різні відповіді. Причому, про необхідність реформи правопису мовознавці Святослав Караванський і Орест Ткаченко (син розстріляного у 1937-му Бориса Ткаченка) висловили діаметрально

протилежні думки. Дипломатичний Анатолій Перерва розхвалював радянську Спілку письменників як установу, яка все-таки гуртувала творчий люд, а радикальний Микола Шатилов відгукнувся про неї як про лігво кадебістів та їхніх маріонеток. Завдяки таким суперечностям моя книжка набуває внутрішньої перспективи, об'ємніше змальовує портрет епохи.

Стосовно прогностичного характеру – важко сказати, бо ті тексти все-таки більшою мірою обернені в минуле. Мені важливіші були спогади, ретроспекції. Хоча в деяких інтерв'ю містяться тези, знакові й для майбутнього. Мовознавець-соціолінгвіст, професор Лариса Масенко застерігає: «В умовах конкуренції двох мов в одній країні перемагає та, якою подається більше інформації». Інший мовознавець, харків'янин Ігор Муромцев наполягає: «Сила в тому, щоб не піддаватися». «Література житиме завжди», – так на скепсис молодших сучасників відповів літературний критик Володимир Брюгген.

До слова, моя серія мистецьких розмов із сучасниками триває, тож, можливо, і книжка колись дочекається другого, доповненого видання.

– *Пам'ятні місця Харкова і Слобожанщини.*

– У Харкові є чимало моїх улюблених місцинок. Гімназійна набережна, сквер Захисників України – там приємно проїхатись велосипедом улітку. Молодіжний парк – колись там був цвинтар, досі збереглися могили Петра Гулака-Артемовського, Сергія Васильківського, Марка Кропивницького (який помер у дорозі з гастролей і похований був у Харкові), кенотафи Миколи Хвильового та Василя Еллана-Блакитного. На світанні Незалежності в Молодіжному парку силами активістів звели хрест на вшанування жертв Голодомору і пам'ятний знак на честь УПА. А ще там поблизу я провела дитинство, і досі там мешкає мій батько (*всміхається*).

Якщо ж говорити про область... Мені дорога Покотилівка – там живе Лариса Вировець, яку я люблю (*сміється*).

Не раз ми бували і в поблизьких Бабах – ці місця вважаються сквородинівськими, там є криниця Сквороди і галявина Сквороди, і саме там, просто неба, щорічно проводиться пісенно-поетичний фестиваль «Сад пісень Сквороди».

Харківські гіді возять екскурсії до Шарівки та Наталівки – маєтків, що належали колись слобожанським магнатам, великим підприємцям. Там дуже мальовничі місця і своєрідна архітектура; одного сонячного літа я возила туди мою київську гостю Олену О'Лір.

Ще ми любили Старий Мерчик (палац Шидловських): колись я написала про занедбаний маєток сумний сонет, а торік там сталася пожежа, і пам'ятка пізнього класицизму вигоріла зсередини...

Шкода, що не всім нашим пам'яткам так пощастило, як Батурину, що на Чернігівщині: тамтешній палац, сад, мазепинська церква були повністю відреставровані за президентської каденції Ющенка.

– *Ваше життєве кредо?*

– Є така латинська сентенція: *Quod hodie non est, id cras erit*. Чого нема сьогодні, те буде завтра. Для мене це – формула текучості життя, отого вічного Гераклітового *Panta rhei*. Цей вислів, до речі, можна розуміти й песимістично, – але я волію позитивне трактування: гіркота поразок і біль утрат – не вічні. Якщо нині нам щось не вдалося і ми чогось не досягли – можливо, удача всміхнеться нам завтра. Головне – не опускати рук.

Розмову вела Тетяна СЛОТЮК

Вересень-жовтень 2019 р.

УНІВЕРСУМ № 9-10, 2019

Фото Вікторія Фолентка. 2017 р.